

„Dacă strigi de pe deal...”

În ziua de 23 octombrie 1998, a avut loc la Teatrul Foarte Mic premiera spectacolului **Sexul femeii ca un câmp de luptă în războiul din Bosnia**. În aceeași zi a apărut, la Editura Eminescu, tipărit în colaborare cu Asociația Scriitorilor din București, semnalul unui volum de teatru cuprinzând piese de cinci autori dramatice, printre care Matei Vișniec, selecționate printr-un concurs. Tot pe 23 octombrie, Matei Vișniec a sosit în România pentru a petrece două zile la București și două la Iași. Toată lumea i-a solicitat interviuri și participări la diferite manifestări. N-am avut timp să stăm de vorbă mai mult de o jumătate de oră, plimbându-ne pe străzile din jurul Pieței Rosetti. Ca întotdeauna, cel mai jucat dramaturg român mi-a vorbit simplu, precis, cu modestie și fără emfază despre scrierile lui.

Am observat că ai făcut o schimbare majoră: de la parabole, piese simbolice, la o piesă realistă, aceasta cu Bosnia. Te-ai hotărât să-ți modifice modul de tratare a subiectelor?

Nu știu ce va fi mai departe, dar piesa asta am simțit că trebuie să fie realistă. La Radio France Internationale trebuia să fac mereu jurnale de actualități sau comentarii politice și nu era zi să nu aud de un masacru, de o crimă, de un dezastru petrecut în Bosnia. Mă intoxicasem cu acest subiect îngrozitor, devenise o obsesie. A trebuit să mă eliberez și am început să scriu. Subiectul nu putea fi tratat altfel decât realist.

Te-ai inspirat dintr-un caz real?

Nu, totul e ficțiune. Dar știu că asemenea cazuri au existat. Mii de cazuri.

Ai fost în Bosnia?

Am mers prin toată fosta Iugoslavie, dar înainte de masacrele din Bosnia. Am încercat să clarific lucrurile, în primul rând pentru mine, dar și pentru ceilalți. Să explic ce este cu Balcanii ăștia. Piesa s-a jucat întâi la Paris, a fost scrisă în limba franceză. Regizorul Michel Fagadau a fost de acord s-o pună în scenă de când i-am spus că nu se poate să nu scriu o piesă despre Bosnia. I-am spus că nu vreau o piesă cu luptători bărbați, ci una cu femei, cu două femei, una din Est și una din Vest. El mi-a sugerat ca a doua să fie americană. Nici eu nu gândeam altfel. Americanii au salvat de două ori Europa, apoi tot ei au venit să izoleze focarul de război din Bosnia, acum la Kosovo. Dar femeia asta americană are și ea drama ei. Nu atât că-și caută originile irlandeze, cât faptul că ea este un medic, psiholog, are o terapie de aplicat. Însă în fața dezastrului bosniac nu mai are succes cu terapia ei, clachează ea însăși în fața gropilor comune și ultima șansă este să înfițe copilul pe care-l va naște cealaltă femeie, cea violată în Bosnia. Ca și cum ar salva ceva viu dintr-o groapă comună în care sunt, în rest, doar cadavre.

Crezi că spectacolul de la București, pe

care l-ai văzut, e în concordanță cu ideile tale?

În bună măsură, da. Actrițele au fost extraordinare. Mi-a plăcut și ideea de a împărți scena în două: într-o parte patul, suferința, și mai departe, separat, calculatorul care nu-i mai dă americancei nici o soluție.

Nu au fost prea multe secvențe filmate? Prea lungi? Pe acelea nu le-ai scris tu.

Poate că au fost. E drept că erau scene tragice, zguduitoare. Dar și cuvintele mele erau terifiante.

Cum au fost celelalte montări?

La Paris, bosniaca era jucată de o actriță româncă. Ea vorbea francezește cu accent străin, estic, să zicem. Americanca era jucată de o englezoaică și, desigur, vorbea francezește cu accentul corespunzător. Era un efect interesant. Recent, la Postdam, se juca pe o scenă jupuită ca un câmp de luptă. După primele replici cădeau pe ea flori mari, roșii. Dar ele aveau tulpina legată de niște săgeți care se înfițeau în scenă și formau un câmp cu flori. Procedul a avut un impact foarte puternic, jumătate din spectacol s-a "ținut" în acest moment al căderii florilor.

Piesa o să se joace și în Spania, s-a tradus în greacă, o să se joace și în Anglia, dar și în Turcia. În curând, și în Canada.

Va fi cea mai jucată piesă a ta?

Nu știu, poate. Și Angajare de clown s-a jucat foarte mult.

Crezi că un motiv al popularității piesei, îndată după apariție, este tema ei? La urma urmei, de ce-i interesează pe occidentali, publicul obișnuit, vreau să spun, Bosnia?

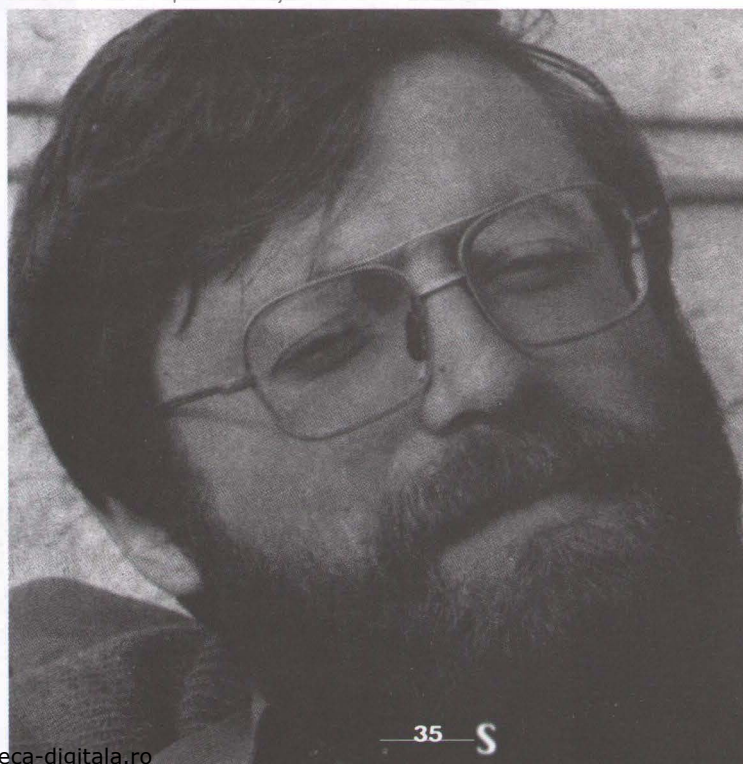
Publicul occidental învață geografie din dezastre. Cine auzise, la Paris, de Bosnia, cine știa că există Kosovo și că are capitala la Priština? Acum au aflat. Au și ei probleme. De asta-i interesează. Turcii îi au pe kurzi, spaniolii pe basci, grecii au Macedonia, iar de

englezi și de irlandezi nu mai spun. Până și canadienii au separatiștii lor. Problemele majore, în ziua de azi, sunt naționalismul și separatismul. Ele creează pericolul și tragediile. Iar europenii, dacă nu interveneau americanii cu competența și logistica lor, nu puteau să izoleze focarele din Balcani. De asta cred că vor să afle ce este cu Balcanii. Și trebuie să li se explice. Te asigur că, dacă nu era scrisă de un dramaturg de notorietatea ta și nu se juca întâi la Paris, o piesă a unui român despre Bosnia nu s-ar fi reprezentat niciodată în România.

Chiar crezi?

Absolut sigur. Scrisul tău este avantajat de faptul că locuiești într-o mare capitală? Întreb pentru că un confrate al tău e de părere că, dacă stai și scrii în România, n-ai nici o șansă și că numai locuind în Occident un autor devine, automat, mai bun decât cei de-aici.

Scrisul nu este influențat de poziția geografică a scriitorului. Poți să scrii genial în Burkina Faso sau în Țara de Foc. De altfel, la Paris sunt 50 000 de artiști ratați, de la actori și circari până la scriitori și pictori. Faptul că au ajuns la Paris nu i-a făcut

Monica Mihăescu și Rodica Negrea în *Despre sexul femeii...*

să fie mai buni. Au și ei un apartament, stau pe-acolo... Ceea ce contează, însă, este că, o dată ce scrii bine, te bucuri de difuzarea pe care numai o limbă de mare circulație o asigură. Dacă te urci pe deal și

Mă interesează în cel mai înalt grad. Sunt în legătură cu mulți regizori, le trimit periodic texte, chiar în franceză, pentru că scriu în franceză, și le spun: "Dacă vrei textul, îl traduc imediat".

strigi, lumea te aude mai bine, mai departe, chiar și în vale. Dacă strigi într-o vale, nu te aud nici cei de-acolo. Autorii români nu fac minimul efort de a fi traduși într-o limbă de circulație. De aici lipsa de ecou. **Totuși pe tine te interesează să fii jucat și publicat în țară.**

Am citit undeva despre o "epidemie de vișniecitate". Toată lumea îți joacă piesele. Unii, fără să-ți ceară voie. Cum îți explici? O fi bine?

Nu știu dacă e bine, dar ceea ce mă bucură este faptul că nu am devenit un "clasic". Mă joacă mult companii mai mici, independente, amatori. Sigur, și unele Teatre Naționale. Dar nu Teatrul Național din București. La fel și la Paris, unde nu am fost reprezentat de structuri teatrale oficiale. Asta îmi arată că sunt încă în avangardă, din fericire. Sper că atenția pe care mi-o dau colectivele mai mici, mai tinere, nonconformiste, regizorii tineri este un semn favorabil al faptului că nu m-am învechit, că spun încă lucruri destul de șocante.

Horia Gârbea

Sms — memoria scenei

„...e trist să cânt”

Colegii de institut ai lui Vasile Nițulescu l-au urmărit cu oarecare invidie pe acest șef de promoție de la clasa Aura Buzescu și Nicolae Bălățeanu, el remarcându-se încă din studenție în Cetățeanul turmentat din *O scrisoare pierdută* și în monologul *Efectul dăunător al tutunului* de A.P. Cehov.

De-a lungul carierei, a creat fizionomii diverse, prelucrând materialul vieții în complicatul său laborator intim, și a rămas tot timpul vrăjmașul mijloacelor facile de expresie.

Nuanța cuvintele în mod surprinzător, păstrând suplețea gândurilor și a tăcerilor. Masca pe care o purta era a unui om morocănos. Dată la o parte, se vedea că ea acoperea căldură și puternică vibrație interioară, diapazonul inimii lui având sunet de cristal. Abia îl simțea, călca parcă pe covoarele oltenesti pe care le îndrăgea.

Nu se pot uita ușor admirabilele sale compoziții din *Cântărețea cheală*, *Matca* sau *Îngrijitorul*. Plin de neprevăzut, era modelat din aceeași pastă ca și înaintașul său, lancu Brezeanu. Dramaturg — vezi *Ultima generație*, *Momolocul* sau *Nemaipomenitele măști de pe pământ* —, îl descoperim autorul unor piese nu numai cu intenții satirice, dar și cu un discret filon filosofic: "— E trist ce fac. Să cânt! — E trist să cânt. Să urlu! — E și mai trist!"

Am încercat să-i iau un interviu în ultimul lui an de viață. Și-a închis ochii, tristi ca niște obloane vechi:

— Las-o dracului, nene, mă cunoști de patru decenii, am înghițit împreună tot praful scenei, mi-ai strâns mâna prietenește când am plesnit-o și, ce să mai vorbim, m-ai certat când am călcat

strâmb, venind afumat la spectacol. Ce rost mai au toate acum, când am încheiat conturile?

— Nu ți-e dor de teatru?

— Nu, de teatru nu mi-e dor, de colegi, însă, da!

... Și lor de tine, dragă Vasile.

Constantin Dinescu

